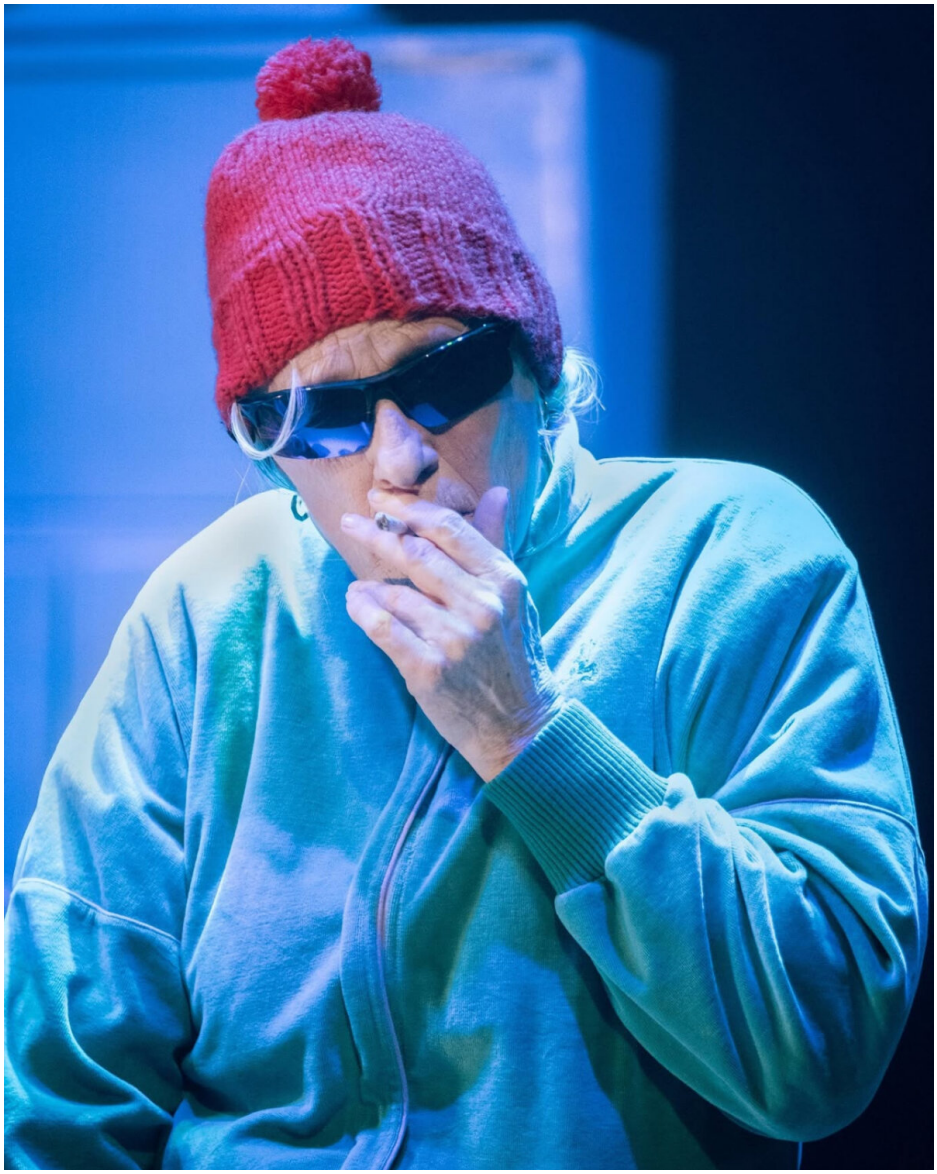

De puinstraat

YAHYA TERRYN / COMPAGNIE CECILIA

Humor: de blinde vlekken

Aïcha Mouhamou
Gezien op 27 april 2025
De Expeditie, Gent

In ‘De Puinstraat’ creëren Marijke Pinoy, Ali Can Ünal en regisseur Yahya Terryn voor Compagnie Cecilia, een theatervoorstelling die bestaat uit korte, met elkaar verweven verhaaltjes . Het stuk toont bewoners van een spreekwoordelijke straat, die worstelen met levenskeuzes. Het lot speelt een centrale rol: een Rad van Fortuin bepaalt elke avond de volgorde van de verhalen. Althans, dat beweren de makers.

01 APRIL 2025

Het idee dat elke vertoning van ‘De Puinstraat’ anders verloopt volgens de willekeur van het rad maakte me wel nieuwsgierig. Sinds de eerste voorstelling op 16 maart zou dit stuk dus elke dag, tot 6 april een nieuwe, unieke ervaring bieden. Hoe groot is echter de kans dat twee voorstellingen hetzelfde verloop kennen, zoals ik merkte? Tenzij… het lot hier niet alles bepaalt, en de regie de werkelijke controle heeft.

Alle verhalen spelen zich af in een ouderwets keukentje, een intieme ruimte die midden op het podium staat. Minimalistisch maar veelzeggend. Kledingrekken, spiegels en andere rekwisieten staan er achter op het verder lege podium. De voorstelling begint als op één van de keukenkasten de projectie van een klok verschijnt. Die zal de 80 minuten van de voorstelling aftellen. Er staat ook een Rad van Fortuin, verdeeld in segmenten met afbeeldingen zoals bloemen en ruitjes. Ünal draait eraan. Als het rad stilvalt bij zo'n symbool zegt hij welk verhaal erbij hoort, want als kijker hebben we daar het raden naar. Daar begint mijn argwaan.

In het eerste verhaal van 'De Puinstraat' spelen Pinoy en Ünal een gescheiden koppel dat elkaar na lange tijd terugziet tijdens een diner: een maar al te herkenbare situatie. De scenografie manipuleert dat beeld heel slim: op het podium zitten de twee acteurs naast elkaar, maar kijken ze elk in een andere camera. Die live beelden verschijnen op de keukenkasten achter hen zo dat het lijkt alsof ze tegenover elkaar zitten. De slimme mix van video en theater pakt meteen de aandacht van het publiek, zeker door de subtiele, ingetogen intimiteit van het spel. Hoewel Pinoy en Ünal tot andere generaties behoren verschijnen ze hier als gelijken. Dat leidt tot een aantrekkelijke speldynamiek. Evelyne Coussens schrijft daarover in haar recensie in De Morgen: "Het resultaat is meer dan charmant, ook dankzij de chemie tussen Marijke Pinoy en Ali Can Ünal." Opvallende uitspraak.

De dynamiek tussen de twee is inderdaad opmerkelijk. Ze lijken een perfecte match te vormen in de verhalen van 'De Puinstraat'. Telkens als een verhaal abrupt eindigt, verandert de sfeer echter volledig. Pinoy is dan zichtbaar gehaast: ze rent heen en weer over de scène, gooit rekwisieten van her naar der en commandeert haar tegenspeler. Ünal lijkt wat achter te lopen: hij zou het duidelijk liever kalmer aan doen, maar Pinoy's chaotische energie zuigt hem mee als een onrustige puppy.

Pinoy's haast heeft een reden, want al na het derde verhaal realiseert het duo zich dat ze met hun aanvankelijke tempo nooit alle verhalen zullen kunnen spelen binnen 80 minuten. Pinoy oppert het Rad vier keer na elkaar te laten draaien, en de bijbehorende verhalen direct na elkaar te spelen om tijd te winnen. Deze (schijnbaar) impulsieve beslissing ondermijnt het oorspronkelijke concept van de voorstelling. Tot dat moment suggereerde het stuk dat de acteurs volledig in het moment spelen, afhankelijk van wat het rad hen voorschrijft. Nu nemen ze zelf hun lot in handen: ze zetten de willekeur die de voorstelling zou moeten bepalen bewust terzijde.

Ünal lijkt wat achter te lopen: hij zou het duidelijk liever kalmer aan doen, maar Pinoy's chaotische energie zuigt hem mee als een onrustige puppy.

De 45 minuten die dan volgen zijn chaotisch en razendsnel. Het begint met het verhaal 'Killer Cats', een soort 'Man Bijt Hond'-achtige sketch. Pinoy speelt een bejaarde drugsdealer terwijl Ünal, haar kleinzoon, in een opvallende patta-stijl, een vervreemdend verhaal vertelt over een mysterieuze kattensoort. Pinoy's personage is hier onmiskenbaar de baas. *She calls the shots*, vrij letterlijk, want het verhaal eindigt met Pinoy die, om de hoek van het keukentje, in een schietscène belandt, terwijl Ünal het publiek op vraag van zijn grootmoeder *moont.*

Er komt ook een verhaal voorbij waarin Ünal, zelf van Turkse origine, als een Turks personage een korte monoloog afsteekt. Wie het Turks niet machtig is verstaat er nauwelijks iets van, maar toch ligt de zaal in een deuk van het lachen. Niets zo hilarisch als een stereotiep accent in een taal die je niet begrijpt, nietwaar? Ook in de volgende verhalen blijft Ünal de komiek van het toneel. In het verhaal 'ToyBoy Ali' vraagt Pinoy hem bijvoorbeeld om haar seksuele fantasie van een wilde gorilla die haar gewelddadig verovert gestalte te geven. Wederom ligt een groot deel van de zaal in een deuk. Zelf kan ik niet echt lachen: er bekruipt me eerder een verontrustend gevoel.

'Het Lot' leek aanvankelijk de rode draad van de verhalen in 'De Puinstraat', maar al snel bleek dat idee van weinig betekenis. Het slot van de voorstelling, geïnspireerd op 'Phaedra', bevestigt dat. Pinoy en Ünal maken er een soort Griekse tragedie van, een omgekeerde Oedipusmythe. Pinoy speelt de rol van een verleidelijke plusmama die zich op haar pluszoon, Hippolytus (gespeeld door Ünal), richt. Wanneer Hippolytus haar avances afwijst, beschuldigt zij hem van aanranding. Het verhaal culmineert in een overdreven dramatische scène, waarin zowel de plusmama als Theseus – de vader van Hippolytus, een dubbelrol van Ünal, een groteske dood sterven. Pinoy krijst het publiek letterlijk tinnitus in de oren, terwijl Ünal zich hectisch door de scène beweegt en het nep-bloed alle kanten op spat. Op dat moment zegt Ünal tegen Pinoy: "Het publiek weet toch helemaal niet of we wel echt het rad hebben gevolgd, ze weten toch niet welke verhalen er zijn?" Deze uitspraak bevestigt wat ik al vermoedde: deze voorstelling wordt niet gestuurd door het lot, dat lot is in handen van de regie.

De werkelijke rode draad in de voorstelling is voor mij dan ook 'de vrouw', in alle mogelijke gedaantes: een dealer, een huisvrouw, een dominante figuur, een verleidster, een mens behept met fetisjistische verlangens en seksuele driften. Juist hier gaat het mis. In plaats van die veelzijdigheid op een genuanceerde manier te tonen, lijkt de voorstelling geen andere weg te zien dan dit te doen ten koste van de tegenspeler. Ünal moet, vooral tussen de verhalen door, – en ook al is dat ook een spel – afrekenen met een reeks microagressies. Die variëren van wegwerpgebaren tot scherpe opmerkingen zoals "Ik heb van je vriendin gehoord dat je minder moet eten" als een fysiek intens moment hem uitput, of "Ga jij maar wat spelen met jezelf, dat doe je toch graag." Dan is er ook nog die sneer over al dan niet deelnemen aan de Ramadan.

Bovendien is 'De Puinstraat' duidelijk geneigd tot exotisme. Dat blijkt niet alleen bij de Turkse monoloog of het verhaal van ToyBoy Ali. Het zit bijvoorbeeld ook in de scène waarin Ünal een bemoeizuchtige Turkse buurvrouw vertolkt die uitsluitend Turks spreekt. Geen nuance, alleen een beperkende weergave van culturele diversiteit, vol simplistische en stereotiepe beelden.

Daarom verontrust de scène in 'ToyBoy Ali' mij zo. Ik vond ze zelfs walgelijk door de manier waarop Ünal, een gekleurde man van Turkse afkomst, wordt voorgesteld: als 'exotisch' en 'wild'. Die keuze bevestigt stereotiepe en racistische beelden, en getuigt van een schrijnend gebrek aan doordachtheid. De eerdere rollen van Ünal kondigen dit exotisme al aan. Herhaaldelijk verschijnt hij als een cliché: de Turkse man die zich oppervlakkig en eenzijdig aanpast aan de verwachtingen van *the white gaze*. In 'ToyBoy Ali'' had Pinoy net zo goed de geile gorilla kunnen spelen, maar die rol wordt toebedeeld aan Ünal, de man met Turkse afkomst. Je kan de impact van deze scènes niet negeren. Daarvoor versterken ze een schadelijk narratief al te zeer.

Het onverwachte lot, dat het publiek zou moeten verrassen, blijkt weinig meer dan een lege belofte.

Hoe zit het dan met humor op het toneel? Humor mag nooit een sluipweg zijn om de ene groep te denigreren om de andere te vermaken, intentioneel of niet. Echte humor vereist een zekere intelligentie, en die ontbreekt hier voor mij. De voorstelling mikt voor mij vooral op vermaak, de humor beperkt zich tot een simpele, eendimensionale vorm van entertainment. Het publiek wordt niet uitgedaagd; er is geen ruimte voor diepere reflectie of nuance. 'De Puinstraat' eindigt zo als, ja, een beetje een puinhoop, en weerspiegelt zo treffend de titel. Wat begon als een intrigerend concept, verdwijnt gaandeweg in een chaos van zwakke keuzes en te weinig uitgewerkte ideeën. Het onverwachte lot, dat het publiek zou moeten verrassen, blijkt weinig meer dan een lege belofte.

We zien hier geen productie die het publiek daadwerkelijk boeit of uitdaagt, wel een stuk dat zichzelf niet ernstig lijkt te nemen. Het vertrouwt te veel op oppervlakkige en neerbuigende humor, zonder inhoudelijke diepgang. Wat begint als een poging om een vrouw als autonoom individu neer te zetten, vervalt al snel in even stereotiepe beelden van *empowerment*, maar die ‘emancipatie’ gaat wel ten koste van een andere gemarginaliseerde groep: de gekleurde niet-Westerse man. Het gebrek aan intersectionaliteit is pijnlijk zichtbaar. Die blinde vlek mag niet genegeerd worden.

'De Puinstraat' mist de kans om een kritisch discours te verbinden met een dosis humor. Het blijft steken in simplificaties die niet alleen inhoudelijk zwak staan maar onbewust schadelijke stereotypen versterken. Dit stuk had een relevante, doordachte voorstelling kunnen zijn, maar verzandt in oppervlakkig spektakel. Zonde!